

هو العليم

لزوم احترام وبزرگداشت والدین ۲

حضرت علامه آية الله سيد محمد حسين حسيني طهراني

نور ملكوت قرآن، جلد ۱

مقاله پیش رو گزیده ایست از فرمایشات حضرت علامه آیت الله سید محمد حسین حسینی
طهرانی در کتاب نور ملکوت قران در ارتباط با لزوم احترام و بزرگداشت والدین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تفسیر آیه وَ وَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا

لزوم احترام و بزرگداشت پدر و مادر، در اسلام به قدری است که: قرآن کریم در صورت مشرک بودن آنها نیز احترام و تجلیل از آنها و همنشینی نیکو و مصاحبت حسنه با آنها را در امور دنیوی لازم شمرده است؛ با وجود آنکه متابعت از شرک و اطاعت از آنها را در مسائل ضدّ دینی، و تحریم حلال و تحلیل حرام، ممنوع کرده؛ و راه پیروی را به کلی بسته است.

علامه آیه الله حاج سید محمد حسین حسینی طهرانی در جلد اول کتاب نور ملکوت قرآن در

خصوص لزوم احترام و بزرگداشت پدر و مادر با استناد به آیات و روایات چنین می نویسد:

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَ فِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ* وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَ صَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَ اتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنْابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (سوره لقمان

آیات ۱۴ و ۱۵)

«و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم، درحالی که مادرش بار او را در رحم برداشت، و هر روز دچار رنجی و ناتوانی ای می شد، تا رنجی و ناتوانی دیگر پیدا شود. و مدت بارداری و شیر دادن او مجموعاً دو سال طول کشید: سفارش ما این بود که شکر و سپاس حق مرا (که خدای تو هستم بجای آور!) و شکر و سپاس حق پدرت و مادرت را بجای آور، و بازگشت ها به سوی من است. و اگر پدر و مادرت تو را به زور و جبر وادار نمایند که: بدون علم و اطلاع و در آنچه بدان بصیرت نداری به من شرک بیاوری؛ از آنها اطاعت مکن؛ و لیکن در امور دنیوی (و معاشرت، و نشست، و برخاست، و خنده بر روی آنها، و دستگیری و اعانت و غیرها) به طریق پسندیده، و شناخته شده با آنها مصاحبت و همنشینی کن؛ و پیروی از راه و روش کسی که به سوی من بازگشت نموده؛ و با انابه و رجوع خود، راه تقرّب را می پیماید؛ و سپس بازگشت همه شما به سوی من است؛ و من یکایک از شما را به آنچه در دنیا انجام داده اید، متنبّه و آگاه می سازم!»

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا وَ إِِنْ جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾. (سوره عنك بوت، آیه ۸)

«و ما به انسان درباره پدر و مادرش سفارش کردیم که: به نیکی و خوبی عمل نماید؛ و اگر پدر و مادرت، به زور و جبر خواستند تو را وادار کنند تا به من شرک بیاوری؛ و بدون علم و اطلاع کورکورانه غیر مرا با من در امور شریک قرار دهی؛ از ایشان اطاعت مکن! بازگشت شما به نزد من است؛ و من شما را از آنچه در دنیا انجام داده‌اید، آگاه می‌کنم.»

در صدر اسلام که جوانان یهودی و یا مسیحی به مدینه می‌آمدند و مسلمان می‌شدند؛ چون به شهر و دیار خود برمی‌گشتند، آن قدر رفتارشان با پدر و مادر خارج از مذهب خود بهتر می‌شد که: آنها را به تعجب می‌افکند. آنها می‌گفتند: ما گمان می‌کردیم که: اینک که به دین محمد درآمدی؛ ما را یکسره رها می‌کنی و بی‌أرج و بدون مقدار می‌پنداری! و حالا مشاهده می‌نمائیم که مهرت بیشتر و محبت افزون‌تر شده، و بیشتر در حوائج ما ساعی و کوشا هستی؛ و زیادتر به ما رسیدگی می‌نمائی، و در انجام حوائج ما خود را وقف کرده‌ای! آنها در پاسخ می‌گفتند: این طرز رفتار، دستور دین اسلام است. پدر و مادر نیز به مدینه می‌آمدند؛ و مسلمان می‌شدند؛ و قبیل و طائفه آنها نیز اسلام می‌آوردند.

در إحياء العلوم غزالی، ج ۲، ص ۱۹۵ از ابوسعید خدری روایت کرده است که: مردی از یمن به سوی رسول خدا هجرت کرد، و اراده جهاد داشت. حضرت به او گفتند: هَلْ بِالْيَمَنِ أَبُوَاك؟! «آیا پدر و مادرت در یمن میباشند؟! گفت: آری!

گفتند: هَلْ أَذْنَا لَكَ؟ «آیا به تو اجازه داده‌اند؟! گفت: نه.

گفتند: فَارْجِعْ إِلَىٰ أَبِيكَ فَاسْتَأْذِنْهُمَا، فَإِنْ فَعَلَا فَجَاهِدْ وَإِلَّا فَبَرَّهُمَا مَا اسْتَطَعْتَ! فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ مَا تَلْقَىٰ بِهِ اللَّهُ بَعْدَ التَّوْحِيدِ! «به نزد پدر و مادرت برگرد و از ایشان اذن بگیر، اگر اذن دادند جهاد کن، وگرنه تا جایی که قدرت داری به ایشان نیکی و احسان کن! با این عمل بعد از توحید به بهترین وجهی خدا را ملاقات می‌کنی!»

و مردی دیگر به نزد رسول خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَصَلَّىٰ تَمَّامًا كَرَّارًا وَجَنَاحًا، با آن حضرت مشورت کند، حضرت فرمودند: أَلَيْكَ وَالِدَةٌ؟ «آیا مادر داری؟» گفت: آری!

فرمودند:

فَالزَّمْنَاهَا فَإِنَّ الْجَنَّةَ عِنْدَ رِجَالِهَا! «ملازم خدمت مادرت باش! بعلت آنکه بهشت پهلوئی دو پای مادر است.»

و مرد دیگری آمد و می‌خواست با رسول خدا بیعت کند بر هجرت و گفت: مَا جِئْتُكَ حَتَّىٰ أُبْكِيكَ وَالِدِي! «من نزد تو نیامدم مگر اینکه پدر و مادرم را به گریه درآوردم!»

رسول خدا فرمود:

ارْجِعْ إِلَيْهِمَا فَأُضْحِكُهُمَا كَمَا أُبْكِيْتَهُمَا! «به نزد آن دو باز گرد و آن دو را بخندان همانطور که آن دو را به گریه درآوردی!»

در اصول کافی با سند متصل خود از ابو ولاد حنّاط روایت می کند که قال: سألت أبا عبد الله عليه السلام از تفسیر گفتار خداوند عزّ و جلّ: **(وَ بِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا)** و به پدر و مادر إحسان نمایند. «مراد از این احسان چیست؟! حضرت گفتند:

«الإحسان أن تحسن صحبتها و أن لا تكلفهما أن يسألاک (ممّا يحتاجان إليه) و إن كانا مستغنيين، أليس يقول الله عزّ و جلّ: لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ. إحسان آن است که: با آنها به نیکویی همنشینی کنی! و مبادا بگذاری آنها مجبور شوند، (در آنچه را بدان نیاز دارند)، از تو مسئلت کنند؛ و اگر چه خودشان مستغنی و بی نیاز باشند. مگر خداوند نمی گوید: شما هیچ گاه به برّ و نیکی نخواهید رسید، مگر آنکه از آنچه را که دوست دارید؛ در راه خدا إنفاق کنید!»

تفسیر آیه: فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا وَ قُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

و سپس حضرت صادق علیه السلام گفتند: أما اینکه خدا می گوید: **(إِنَّمَا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍّ وَلَا تَنْهَرُهُمَا)** معنایش آن است که: اگر آنها تو را ناراحت و خسته و ملول نمودند، تو به آنها افّ هم نگو! و اگر تو را زدند، تو آنها را دفع مکن، و از خود مران! و معنای **وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا** آن است که: اگر تو را بزنند؛ تو به آنها بگو: خداوند شما را مورد غفران خود قرار دهد. این است معنای قول کریم. یعنی گفتار بزرگوارانه.

و معنای **(وَ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ)** آن است که: چشم خود را بر آنها خیره مکن؛ و نظر تند و حادّ منما؛ بلکه نظر نظر رحمت و رقت باشد؛ و صدایت را بلندتر از صدای ایشان مکن! و دستت را بالاتر از دست آنها مدار! و در راه رفتن پیشاپیش آنها راه مرو، و گام بردار! (تفسیر برهان، طبع سنگی تفسیر سوره اِسراء، ج ۱، ص ۶۰۱ و تفسیر نور الثقلین، ج ۳، ص ۱۴۸ و ص ۱۴۹)

و نیز در اصول کافی با سند متصل خود از حضرت صادق علیه السلام وارد است که: فرمود:

«لو علم الله شيئاً أدنى من أفّ لنهاى عنه، و هو من أدنى العقوق، و من العقوق أن ينظر الرجل إلى والديه، فيحدّ النظر إليهما؛ «اگر خداوند چیزی را از افّ گفتن پائین تر می دانست، هرآینه از آن نهی می نمود (یعنی افّ گفتن مثل این است که پدر و مادر انسان چیزی بگویند؛ و انسان را ناخوشایند آید،

و انسان بگوید: آخ یا آه! که این کلمه، کوچک‌ترین و نازل‌ترین کلمه‌ای برای انکار است.) و اینکه اگر کسی به پدر و مادرش افّ بگوید، عاقّ والدین می‌شود، این پائین‌ترین درجه از عاقّ شدن است. و بعضی از اقسام آن این است که: انسان به پدر و مادر نظر تند بنماید.» (همان)

ببینید: این تعلیم و تربیت عالی، و این منہاج و روش ملکوتی را که قرآن به تعلیم آن، سبیل سلام را نشان داده است؛ با تعلیمات ملل کفر، و رفتار بعض از جوانان مغرور اروپا رفته، و آمریکا رفته ما که زرق و برق تمدن ضالّه که تا چقدر باد هوی دماغشان را پر کرده است تفاوت دارد که: بر پدر خود در محافل و مجالس مقدّم می‌شوند. من خودم دکتر جوان متخصص را دیدم که در مجلس بر پدر پیر خود پیش افتاد؛ و پدرش به دنبال او بود. و از این عجیب‌تر نقل شد: دکتر متخصص جوانی از ناحیه کفر برگشته، و رفقا و دوستان جوانش از هم دوره‌ای‌های سابق، به دیدنش آمده بودند؛ و پدر پیرمرد او دم در مشغول خدمت و پذیرائی بود. دکتر مغرور از شدت غرور، به میهمانان می‌گفت: این مرد مستخدم منزل ماست!

﴿أَفِ لَكُمْ وَ لِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾؛ «افّ باد بر شما، و بر این بت‌های تخیلی و پنداری را که در ذهن خود آفریده؛ و بجای پرستش خداوند، از اینها پرستش می‌نمائید!»

حقّا انسان اگر کلمه افّ را بر افکار و أهواء این تازه به دوران رسیدگان متکبر و مستکبر اعمال کند؛ و بر آنها و پندارشان، و بر روش و منہاجشان افّ و تفّ بفرستد؛ جا دارد.

آیا این اعمال از ملّتی سرمی‌زند که رسول خداوندیش فرموده است: «الجنة تحت اقدام الامّهات؛ بهشت در زیر گام‌های مادران است.» (جامع الصغیر سیوطی ص ۱۴۵ از قضاعی و خطیب بغدادی در جامع خود با طریق حسن از انس روایت کرده است.)

مادران راست خلد زیر قدم *** این چنین گفت خواجه عالم